

Konaklama İşletmelerinde Çevre Dostu Uygulamalar: Bodrum Örneği¹

Gülay Özdemir Yılmaz^a, Ozan Özok^b, Barış Erdem^c

^aBalıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi, Balıkesir.

^bBalıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

^cBalıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi & Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Kırgızistan.

Öz

Turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan en büyük hammaddelerden biri doğal çevredir. Fakat turizm sektörü, diğer tüm sektörler gibi doğal çevreye olumlu yönde katkı sunarken, doğal çevrenin kirlenmesini ve insan sağlığının zarar görmesini de tetiklemektedir. Son yıllarda çevre konusunda bilinçlenen müşteriler, kamu kurum ve kuruluşlarının geliştirmiş olduğu çevre yönetim sistemleri, çevreye duyarlı sivil toplum kuruluşlarının baskıları ve işletmelerin karlılık hedefleri doğrultusunda, dünya çapında doğal çevreyi korumaya yönelik eğilimler artmaktadır. Turizm sektörünün ana hatlarından birini oluşturan konaklama işletmelerinde de, özellikle çevre bilincine sahip müşterilerin beklentileri ve bu işletmelerin uzun vadede karlılık sağlama düşüncesi bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Muğla ilinin Bodrum ilçesinde bulunan dört ve beş yıldızlı konaklama işletmelerinin çevre dostu uygulamalar hakkındaki mevcut durumu araştırılmıştır. Bodrum'da bulunan işletme ve yatırım belgeli 84 adet dört ve beş yıldızlı konaklama işletmesinden 77 konaklama işletmesinin yöneticileri ile görüşülmüştür. Araştırma sonucunda; konaklama işletmelerinin çevreye duyarlı oldukları tespit edilmiştir. Konaklama işletmelerinin özelliklerine göre çevre dostu uygulamalarının da farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Konaklama İşletmeleri, Çevre Dostu Uygulamalar.

Environmentally Friendly Practices in Accommodation Enterprises: A Case Study in Bodrum

Abstract

One of the most important factor to carry out tourism activities is the natural environment. However, while tourism sector makes a positive contribution to natural environment as every other sector, it also triggers the pollution of natural environment and damage of human health. With the customers who has become conscious in recent years on environmental issues, environmental management systems developed by public institutions and organizations, pressures applied by environmental friendly non-profit organizations and in accordance with profitability targets of enterprises; tendencies to protect the environment worldwide are on the rise. In accommodation facilities which comprise one of the outlines of tourism sector; customers have expectations particularly the ones with environmental awareness, and those facilities have the consideration to make profit in the long term. The purpose of this study is to examine the current situation of four and five star accommodation facilities in the

¹ Bu makale Ozan Özok'un Yrd. Doç. Dr. Gülay Özdemir Yılmaz danışmanlığında tamamlamış olduğu Yüksek Lisans tezinden yararlanılarak yazılmıştır.

*Yazışma adresi. Email. gulay@balikesir.edu.tr

province of Muğla with regards to how eco-friendly they are. Interviews were made with managers of 77 accommodation facilities out of 84 four and five star accommodation facilities with operation license and investment certificate in Bodrum. In conclusion of the study, it was identified that accommodation facilities were environmentally conscious. According to their characteristics, it was determined that accommodation facilities differentiated in eco-friendly practices.

Keywords: *Tourism, Accommodation Enterprises, Environmentally Friendly Practices*

GİRİŞ

Çevre, dünyada ki canlı varlıklar ile bu canlı varlıkların yaşamlarını sürdürdükleri ortamda bulunan, hava, su ve topraktan veya doğal kaynaklardan oluşan bir yapı olarak bilinmektedir ve bu sisteme ekolojik sistem veya eko-sistem adı verilmektedir. Doğal kaynakların sorumsuzca ve bilinçsizce kullanılması neticesinde bu eko-sistem bozulmalara başlamaktadır. Doğal kaynakların aşırı ve programsız kullanılması, çevresel kaynakların tükenmesine veya ihtiyaçlara cevap verememesine neden olmaya başlamaktadır.

Turizm sektörü de doğal çevreyle sürekli bir ilişki halindedir. Sektörün çevreye olumlu ve olumsuz etkileri söz konusudur. Turizm sektörünün en önemli bileşenlerinden biri olan konaklama işletmelerinin çevreye zararlarının ortadan kaldırılması veya en az seviyelere indirilebilmesi için, Dünya genelinde ve Türkiye’de birçok uygulama veya çevre yönetim sistemleri geliştirilmiştir. Bu sistemlerin temelinde çevre dostu uygulamaların unsurları yer almaktadır. Konaklama işletmeleri de, çevre dostu yönetim anlayışından faydalanarak, sürdürülebilir bir doğa ve çevre için üstüne düşen görevi yapmalıdır. Bu kapsamda konaklama işletmeleri çevre dostu uygulamaların unsurları olan, çevre koruma ile ilgili yönetsel bilgi, enerji verimliliği, atıkların azaltılması, su verimliliği ve su tasarrufu, çevre bilinci eğitimi ve çevre duyarlılığı iletişimi konularında çeşitli uygulamaları yönetim süreçlerinde uygulamaktadırlar. Bu unsurlar genel anlamda Türkiye’de, Yeşil Yıldız, Beyaz Yıldız, Mavi Bayrak gibi yönetsel belgelerin içeriklerini oluşturmaktadır. Konaklama işletmelerinin uygulaması için geliştirilen çevre yönetim belgelerinin temel amacı, çevrenin korunmasını, çevre bilincinin geliştirilmesini, konaklama işletmelerinde çevreye duyarlı yapılaşmanın ve işletmecilik özelliklerinin teşvik edilmesini sağlamaktır. Ayrıca bu belgeler sadece doğal çevreye katkı sunmak amacıyla değil, aynı zamanda işletmenin doğal çevreyi aşırı ve gereksiz kullanımını engelleyerek, konaklama işletmelerinin kazanımlarını arttırmak amacını taşımaktadır.

Konaklama işletmeleri için ‘doğal çevre’ kavramı bir zorunluluktur. Bu nedenle sürdürülebilir bir çevre için çevre yönetim sistemleri ve çevre dostu uygulamalar konaklama işletmeleri ve turizm sektörü için vazgeçilmez birer değerdir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’ de faaliyet gösteren, özellikle büyük ölçekli ve yıldız sınıfı yüksek olan konaklama işletmelerinin doğal çevreye karşı duyarlılıklarını ve konaklama işletmeleri yöneticilerinin doğal çevreye karşı hassasiyetlerini belirleyebilmektir. Bu amaçla Türkiye’ de, dört ve beş yıldızlı otellerin yoğun olarak faaliyet gösterdiği Muğla-Bodrum bölgesinde bulunan konaklama işletmeleri ile tatil köyleri örneklem olarak seçilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulguların, ülke

turizminin gelişimine katkıda bulunması ve yeni açılacak olan konaklama işletmelerine çevre dostu uygulamalar hakkında rehber olacağı düşünülmektedir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Konaklama İşletmeleri ve Çevre Duyarlılığı Yönetimi

Çevre dostu yönetim kavramı çok yönlü, boyutlu ve disiplinler arası bir kavram olması nedeni ile bugüne kadar literatürde çok fazla yer almakla birlikte birçok farklı deyişlerle de ifade edilmiştir. Yeşil yönetim (Carson ve Moulden, 1991), şirket çevreciliği (Banerjee, 2002), çevreye duyarlı yönetim (Akdoğan, 2003) gibi terimler çevre dostu uygulamaları ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Genel anlamıyla çevre dostu yönetim, işletmelerin faaliyetleri neticesinde çevrede neden oldukları olumsuz etkiyi azaltması ve daha sonrada çevre odaklı uygulamaları belirleyip, bu uygulamaları faaliyete geçirmeye çalışmasıdır.

Konaklama işletmelerinin rekabet avantajı sağlama çabaları içerisinde çevrenin etkisi büyüktür. Bozulmamış bir çevreye sahip bölgeler daha fazla turist çekebilme avantajı sağlayarak, o bölgede bulunan konaklama işletmelerinin diğer bölgelere nazaran daha avantajlı olmasını sağlayacaktır (Avcı, 2007: 486). Dünyada ki turizm anlayışı giderek değişmeye başlamış ve kıyı turizmi egemenliği yavaş yavaş kültürel turizm olarak adlandırılan, doğa ile bütünleşme, geçmiş kültürlerin izlerini yerinde görme, yaşam tarzı, inanç sistemleri ve doğa ile iç içe olan eğlence sistemlerini kapsayan turizm çeşidi ilgi çekmeye başlamıştır (Garrod, 2001: 1050). Doğa koşullarına bağımlı kalmadan, turizmi tüm yıla yaymak, turizme hareketlilik kazandırmak, turizm değerlerini yerli ve yabancı turistlere tanıtmak, geçmişi ve geleceği korumak için konaklama işletmelerinde çevre dostu yönetim uygulamaları büyük önem arz etmektedir (Emekli, 2006: 54).

Konaklama işletmeleri çevre dostu programları uygulama konusunda çeşitli yaptırımlarla karşı karşıyadır. Bu yaptırımlar sadece müşteri beklentileri veya yasalar değildir. Rekabette üstünlük ve işletme hedeflerine ulaşmak amacıyla da çevre dostu programlar uygulanmaktadır (Emeksiz, 2007: 149). Ancak yöneticiler için çevre yönetimi ile maliyetlerin düşürülmesi en önemli teşvik unsurlarından bir tanesidir. Bu açıklamaya paralel olan bir yargı ise, çevre dostu uygulamaların insani kaygılar ile yapılmadığını aksine daha çok işletmeye olan faydaları göz önüne alınarak yapıldığını kanıtlamaktadır. Avrupa' da ki zincir otellerin %51' i, bağımsız otellerin ise %24' ü ulusal veya uluslararası kurumların çevre dostu üretim konusunda, danışmanlık, belgelendirme ve ödüllendirme çalışmalarından haberdar olduğundan, fakat yalnızca %1' ini çevre dostu etiketlere sahip olduğunu göstermiştir (Bohdanowicz, 2005: 192). Bu durumda çevre dostu uygulamalardan haberdar olan işletmelerin var olduğu ancak etiket almayı hak edecek şekilde üretim yapan işletmelerin maalesef çok düşük sayılarda olduğu görülmüştür.

Konaklama işletmeciliğinde çevreye duyarlı yönetimin unsurlarından bir tanesi enerji verimliliği/yönetimidir. Konaklama işletmeciliği içerisinde, enerji kullanımı bir maliyet faktörüdür ve genellikle yenilenemeyen kaynakların kullanımını

gerektirmektedir. Bu nedenle otel işletmelerinin enerji tüketimlerini kontrol edilebilir ve minimize edilebilir şekilde kullanmaları için çeşitli önlemler almaları gereklidir (Erdoğan ve Barış, 2007: 609). Konaklama işletmesinde standart bir bina içi ortamının sağlanması, misafirlere ve personele asansör ve sıcak su hizmeti sağlanması gibi birçok hizmette enerji tüketimi yaşanmaktadır (Deng ve Burnett, 2002: 372). Lütz' e (2008) ve Seyhan' a (2010) göre, bir konaklama işletmesinde en yüksek enerji tüketiminin nedenleri arasında, sıcak su temin edilmesi, lobi, mutfak ve restoranların ısıtılması ve havalandırılması, konferans salonlarının havalandırılması ve ısıtılması, konuk odalarının ısıtılması ve havalandırılması, konuk odalarının aydınlatılması ve yüzme havuzu temizlik ve bakımı olarak sıralanabilir. Turizm sektöründe ısıtma amaçlı kullanılan yenilenebilir enerji kaynakları güneş enerjisinden, jeotermal ve biyokütle enerjisine kadar çeşitlilik göstermektedir. Kendi enerjisini üretmek isteyen konaklama işletmeleri için güneş pilleri, küçük ölçekli hidroelektrik teknolojileri, rüzgar enerjisi ve jeotermal enerji gibi alternatifler sıralanabilmektedir (Perera, vd. 2003).

Konaklama işletmelerinde atık yönetimi, çıkan atık miktarını minimize etme ve atık oluşumunu engellemek amacıyla konaklama işletmesinin personelinin, parasal kaynakların ve atıkları değerlendirebilecek kuruluşlar gibi dış çevre elemanlarının uyumlu, verimli ve etkin bir şekilde çalışmasını sağlayacak kararlar alınması, alınan bu kararların uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilme süreçlerinin tamamını kapsamaktadır (Özgen, 2005: 94). Konaklama işletmelerinden çıkan atıklar öncelikle çevreye ve uzun vadelerde de turizm endüstrisine olumsuz etkiler yaratacaktır. Yani atıkların bilinçsiz bir şekilde doğaya salınımı sonucunda bunun bedelini hem doğa hem de turizm sektörü ödeyecektir (Kızıldemir, 2012: 40).

Ayrıca konaklama sektöründe, özellikle tüketimin yoğun olduğu işletmelerde, metal, plastik, cam, porselen gibi maddelerin, ayrıca diğer organik atıkları ve katı atıkların ayıklanması çevrenin korunması açısından büyük önem arz etmektedir (Kınacı, B., vd. 2011: 132). Atık azaltımı veya yönetimi adı altında çeşitli uygulamalar geliştirilebilir. Kahraman ve Türkay' a (2006) göre, konaklama işletmelerinde atık azaltımı gerçekleştirmek için, kâğıt yerine kumaş kullanmak, tek kullanımlık servis eşyaları yerine kalıcılarını kullanmak, geri dönüşüm programları uygulamak, çevreye salınan kimyasalların azaltılması için yağ ürünlerinin geri dönüşümünü sağlamak, çöp öğütücüsü kullanmak, restoranlarda, kâğıt ve plastikten yapılmış malzemeler yerine, gümüş ve cam malzemeler kullanmak, kâğıt atıkları, müsvedde olarak kullanmak, mutfak alanlarında aşırı gaz kullanımından kaçınmak ve atık gaz salınımları için filtre sistemlerini kullanmak, sıralanmaktadır. Konaklama işletmelerinden çıkan atıkların, kontrollü bir şekilde değerlendirilmesi, hem işletmeye hem de çevreye olumlu etkiler bırakacaktır.

Birçok sektörde olduğu gibi, konaklama sektöründe de su olmadan hizmet üretmek veya hizmet sunmak neredeyse imkansızdır. Çünkü yapılan her üretimde, insan sağlığının ön planda tutulmasını gerektirmektedir. Bu nedenle temiz ve hijyenik yapılması gereken tüm üretim ve hizmetler için su olmazsa olmaz bir kaynaktır. Konaklama işletmelerinde turistler yüksek miktarlarda su tüketmektedirler. Bu tüketim turist tarafından direk gerçekleştirilebildiği gibi, turistler için dolaylı olarak

turizm işletmesi tarafından da gerçekleştirilebilir. Konaklama işletmelerinde gerçekleştirilen su tüketiminin çoğu, duş, banyo, yüzme havuzları, çamaşırhaneler, bahçe sulama spor etkinlikleri ve golf sahalarında gerçekleştirilmektedir (Emeksiz, 2007: 150). Suyun bu kadar önem taşıdığı sektörde, hemen hemen yapılan her çalışmada su unsuru da ön plana çıkarılmaktadır. Tesis fotoğraflarından turizm bölgesi tanıtımlarına kadar su hep ön planda tutulmaktadır (turizmgazetesi.com, erişim: 10.03.2015). Son derece önem taşıdığı açık olan suyu kontrollü kullanmak ve geleceğini kontrol altına almak amacıyla, konaklama işletmeleri tarafından uygulanabilecek birçok tedbir vardır. Sonuç olarak konaklama işletmeleri suyu en fazla kullanan işletmelerden biridir. Su verimli bir şekilde kullanıldığı zaman hem daha hijyenik ve temiz ortamlar sağlanabilir hem de daha ekonomik işletmeler geliştirilebilir. Konaklama işletmelerinde kullanılan suyun %45-50' si otel odalarında kullanılmaktadır. Örneğin akıtılan bir tuvalet rezervuarı günde ortalama 185 litre suyu boş yere harcamaktadır. Bu nedenle akıtma yapan musluk, duş veya tuvalet rezervuarları hemen tamir edilmeli veya yenileriyle değiştirilmelidir (Çakır ve Çakır, 2010: 33).

Konaklama işletmelerinde su verimliliği konusunda ki diğer bir husus ise atık suların yönetimi konusundadır. Kahraman ve Türkay'a (2006) göre, atık su yönetimi, okyanusların, denizlerin ve kıyıların korunmasında önemli bir yere sahiptir. Atık suların programlı bir şekilde azaltılması veya geri dönüşümlü bir şekilde kullanılmasında iki önemli sonuç doğacaktır. Bunlardan bir tanesi, bitki ve hayvan türlerinin korunması ve su kaynaklarının zarar görmesini engellemek olacaktır. İkincisi ise işletmeler için karlı bir dönüşüm olmasıdır. Konaklama işletmelerinde su tüketiminin fazla olduğu başka bir birim ise çamaşırhanelerdir. Bu birimlerde su tüketimi azami boyutlara indirmek için, çamaşır makineleri eksik veya çok fazla çamaşır ile çalıştırılmamalıdır, eksik halde yıkama yapılırken yine aynı oranlarda enerji, deterjan ve su tüketimi olacaktır. Bir defada yıkanılacak malzemeler için kullanılacak suyu minimize etmek için su seviyesi mümkün oldukça azaltılmalıdır. Çamaşır makineleri satın alınırken en az su ile en çok verimi sağlayacak olan makineler tercih edilmelidir (Çakır ve Çakır, 2010: 31-36).

Çevre dostu yönetim konusunda önemli olan başka bir konu ise, konaklama işletmelerindeki çalışanların ve konukların çevresel duyarlılık ve saygı konusunda bilgilendirilmeleridir (Cooper, vd. 2008: 364). Bu kapsamda otel çalışanlarına çevre korumaya yönelik, genel bilgilendirme eğitimleri, bütünleşik sistem eğitimleri ve kat hizmetlerinde makine ve kimyasal madde kullanım eğitimleri verilebilir (Seyhan, 2010: 154). Konaklama işletmelerinde çevre bilinci eğitiminde, Güneş' e (2011) göre, gerek turistlerin gerekse çalışan personelin çevreci yaklaşımlar hakkında farkındalıklarının yaratılması, ayrıca otel web sayfalarında çevreci yaklaşımlara yer verilerek, kamuoyunda farkındalık yaratılması ve çevre duyarlı eylemlere katılımlar sağlanması son derece önem arz etmektedir.

1.2. Konaklama İşletmelerinde Çevre Dostu Uygulamalar

Türkiye’ de çevrenin korunabilmesi için birçok kanun ve yönetmelik çıkarılmıştır. Ancak çevreyi korumak sadece kanunlar veya yönetmelikler çıkarmakla sağlanamamaktadır. Yapılan bu çalışmaların uygulama aşamaların da takip edilmesi önemli bir noktayı oluşturmaktadır İlk olarak 1982 anayasasında, Turizm Teşvik Kanunu başlığıyla, ‘turizm bölgelerinde devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerde bölgenin doğal ve kültürel özelliklerini bozmamak, turizm işletmelerine zarar vermemek ve imar planlarına uygun olmak kaydıyla, kamuya yararlı bina ve tesisler yapılabilir’ şeklinde ifadelerle yer verilmiştir (Durak, 2008: 19).

Türkiye’ de ilerleyen yıllarda turizm ve konaklama işletmeleri hedef gösterilerek daha fazla kanun ve teşvik edici çalışmalara imza atılmıştır. 1993 yılına gelindiğinde, Turizm Tesisleri Yönetmeliği yürürlüğe konulmuştur. Bu çerçevede kanunun 24. maddesi, ‘Turizm Yatırımlarının Genel Nitelikleri ile Güvenlik ve Çevre Korumasına Yönelik Önlemler’ başlığı altında tesislerin yerleşme özelliklerini düzenlemektedir. Söz konusu maddede, tesislerin yapı ve dekorasyon olarak, yöre, çevre ve doğa ile uyumlu mekânlarda gerçekleştirilmesi istenmektedir. Türkiye’ de ilerleyen yıllarda konaklama işletmelerini de kapsamı altına alan birçok uygulama yürürlüğe koyulmuştur. Bunlardan bir tanesi de, ISO 14000 serisi olarak adlandırılan çevre yönetim sistemidir. ISO 14000 serisi çerçevesinde, kuruluşlara sistematik bir çerçeve altında, kendi faaliyetlerinden kaynaklanan çevresel etkilerini azaltmalarını, değerlendirmelerini ve yönetmelerini sağlayarak, ekonomik gelişme ile çevreyi koruma ilişkisinin bütünleştirilmesini amaçlamaktadır (Kaymaz, 2012: 28).

Çevre dostu uygulamalardan bir diğeri de, hem Türkiye’ de, hem de Dünya’nın birçok ülkesinde uygulanmakta olan Çevresel Etki Değerlendirmesidir. İlk olarak Avrupa Birliği tarafından 1985 yılında kabul edilen Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönergesi, daha sonraları tüm dünya ülkeleri tarafından kabul görüp, uygulama alanlarında boy göstermeye başlamıştır. Türkiye’ de ise 7 Şubat 1993 tarihinden bu yana uygulanmaktadır (Kelgökmen, 2006: 25). Çevresel Etki Değerlendirmesi, herhangi bir alandaki proje önerilerinin uygulanmasına başlamadan önce, çevreye olası etkileri bakımından sistemli bir şekilde inceleme ve değerlendirilme yapılmasını ifade etmektedir (Durmaz, 2004: 6).

Çevre koruma uygulamalarından bir diğeri ise Mavi Bayrak Projesidir. Bu proje belirli standartları taşıyan plaj ve marinalara verilen uluslararası bir çevre ödülüdür. Mavi Bayrak ile çevresel baskının kıyı bölgeleri üzerinde yoğunlaşmasını azaltmak ve kıyılarda çevreye duyarlı gelişimlere destek vermektir. Avrupa Topluluğu, kendi ülkelerinde yüzme amacı ile kullanılacak deniz ve göl suları için gerekli su kalitelerini belirleyen parametreleri, yol gösterici ve uyulması zorunlu şartlar olarak ortaya koymuştur (Kaymaz, 2012: 43).

Çevre dostu uygulamalar ve sürdürülebilirlik kapsamında uygulanan bir diğer belgelendirme ise Çevre Dostu Kuruluş Belgesi veya diğer adıyla Çam Simgesi belgesidir. 1993 yılında verilmeye başlanan Çam Simgesi, çevre korumaya yönelik uygulamaların giderek daha fazla önem kazanması üzerine, daha fazla geliştirilmiş ve

güncelleştirilmiş haliyle, 2008 yılından itibaren, Turizm İşletmesi Belgeli Konaklama Tesislerine, 'Çevreye Duyarlı Konaklama Tesisi Belgesi' olarak düzenlenmiş ve Yeşil Yıldız adını alarak yürürlüğe girmiştir.

Çevre koruma ve etkileri azaltmayı amaçlayan diğer bir uygulama sistemi ise Beyaz Yıldız Projesidir. Proje, Otelciler Federasyonu tarafından verilmektedir ve asıl amacı otellerin çevreye duyarlı programlar oluşturmaları ve bu programları ekonomik politikalarla bir bütün halinde uygulamaları olarak belirtilmiştir.

Avrupa Birliği Çevre Mevzuatı incelendiğinde, zehirli atıkların önlenmesinden, doğa korumaya kadar çevrenin tüm boyutlarını içerecek biçimde oluşturulan yasama çalışmaları sonucunda, 400' e yakın yasal düzenlemeye imza atılmıştır (Duru, 2009). Batal' a (2010) göre, Avrupa Birliği hukuki mevzuatı beş ana bölümden oluşmaktadır ve yaklaşık olarak 9000 sayfa içermektedir. Bu hukuki mevzuat içerisinde, çevresel enformasyon, Avrupa Çevre Ajansı ve Çevresel Etki Değerlendirmesi, Life ve Raporlama 'yatay mevzuat' olarak ele alınmakta olup, atık yönetimi, kimyasallar, iklim değişikliği, nükleer güvenlik, doğal kaynakların koruma altına alınması ve radyasyonla ilgili mevzuat ise 'dikey mevzuat' olarak ele alınmaktadır (Doruk, 2012: 35).

2. YÖNTEM

2.1. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri elde etme yöntemi olarak anket formu kullanılmıştır. Formlar belirlenen otel işletmelerinin, genel müdür, genel müdür yardımcısı veya departman müdürlerine ulaştırılmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılan her bir yönetici ile yüz yüze temas kurulmuş ve anket formlarının doldurulması beklenmiştir. Doldurulan anket formları yine yüz yüze temas kurularak toplanıp, kayıt altına alınmıştır.

Anket formu hazırlanırken daha önce yapılan yerli ve yabancı literatür incelenmiştir. Erdoğan ve Tosun'un (2009) anketinde yer alan ifadeler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Ayrıca Green Flag for Green Hotels (<http://ec.europa.eu>, 2012), çalışmasında yer alan ifadeler ile Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevreye Duyarlı Otel İşletmeleri Sınıflandırma Formun' dan (kulturturizm.gov.tr, 2015) yararlanılmıştır.

Anket formu toplamda 2 bölümden oluşmakta ve formda toplam 53 ifade yer almaktadır. Anketin birinci bölümünde konaklama işletmesinin özelliklerini ölçmeyi hedefleyen ifadeler yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde konaklama işletmesinin, çevre uygulamaları hakkındaki mevcut durumunun açığa çıkarılmasını amaçlayan ifadeler Likert ölçeği ile 5'li Likert olup, 1 'çok yetersiz'den 5 'çok yeterli'ye kadar derecelendirilmiştir.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Bodrum'da faaliyet gösteren dört ve beş yıldızlı konaklama işletmeleri oluşturmaktadır. Bu çerçevede Kültür ve Turizm Bakanlığı, Muğla il müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermekte olan Bodrum ilçe müdürlüğünden, Bodrum'da bulunan işletme belgeli dört ve beş yıldızlı otellerin

listesi alınmıştır. Aynı zamanda Bodrum Belediyesi'nden de, yine Bodrumda bulunan dört ve beş yıldızlı yatırım belgeli otellerin listesi alınmıştır. Söz konusu listelere göre Bodrum'da işletme ve yatırım belgeli olan dört ve beş yıldızlı 84 adet konaklama işletmesi bulunmaktadır. Toplam 84 olan konaklama işletmelerinden, 7 tanesine kapalı, tadilatla veya yöneticilerinin işletme içerisinde bulunmaması nedeniyle ulaşılamamıştır. Bu nedenle araştırmaya 77 adet konaklama işletmesi dahil edilmiş ve bu işletmelerin yöneticileri ile görüşülmüştür.

Araştırma evren büyüklüğü ve yeterli örneklem sayısının yeterliliği konusunda yapılan literatür incelemeleri neticesinde, araştırmanın evrenini oluşturan 84 konaklama işletmesi içerisinde 77 adet konaklama işletmesine ulaşılmış ve göre bu değer evren-örneklem yeterliliği açısından gerekli sayının üstünde olduğu görülmüştür (Ural ve Kılıç, 2013: 47, Altunışık, vd., 2012: 137).

2.3. Verilerin Analizi

Anket yolu ile elde edilen verilerin analizi, SPSS 21.0 (Statistical Program for Social Science) ile yapılmıştır. Konaklama işletmelerine ait bilgiler ve yöneticilerin çevre dostu uygulamalar konusundaki görüşleri yüzde ve frekans yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan Kolmogorov-Smirnov testi neticesinde verilerin düzgün dağılım göstermedikleri anlaşılmış ve daha sonra parametrik olmayan testlerden olan Mann Withney U testi ve Kruskal Wallis Testi yapılarak, verilerin istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

2.4. Önermelere Ait Güvenirlilik Analizi

Çalışmada elde edilen veriler SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Güvenirlilik analizi için Cronbach's Alpha katsayıları hesaplanmıştır. Çevre dostu uygulamalar ölçeğinin güvenirlilik katsayısı Cronbach's Alpha 0,873 olarak bulunmuştur.

3. BULGULAR

3.1. Araştırmaya Katılan Konaklama İşletmelerinin Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Araştırmaya katılan konaklama işletmelerinin 24'ü (%31,2) 4 yıldızlı otel, 33'ü (%42,9) 5 yıldızlı otel, 6'sı (%7,8) 4 yıldızlı tatil köyü ve 14'ü (%18,2) 5 yıldızlı tatil köyüdür. Konaklama işletmelerinin 59'u (%76,6) sezonluk işletme ve 18'i (%23,4) tüm yıl hizmet vermektedir. Konaklama işletmelerinin bina yaşları ise, 3'ü (3,9) 1 yıldan az, 8'i (10,4) 1-5 yıl arası, 33'ü (42,9) 6-10 yıl arası ve 33'ü de (42,9) 10 yıldan fazladır. Araştırmaya katılan konaklama işletmelerinin 62'si (%80,5) yerli, 1'i (%1,3) yabancı ve 14'ü (%18,2) yerli-yabancı ortaklığı mülkiyet yapısına sahiptir. Konaklama işletmelerinin 46'sı (%59,7) bağımsız ve 31'i (%40,3) zincir işletmedir. Konaklama işletmelerinin 23'ü (%29,9) ulusal ve 54'ü (%70,1) uluslararası faaliyet göstermektedir.

Tablo 1. Konaklama İşletmelerinin Çevre Koruma İle İlgili Yönetmelere Sahip Olma Durumları

Yönetmelere Sahip	Var (n)		Yok (n)	
	n	%	n	%
Yeşil Yıldız	11	14,3	66	85,7
Beyaz Yıldız	12	15,6	65	84,4
Mavi Bayrak	40	51,9	37	48,1
ISO14001	29	37,7	48	62,3

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırma kapsamındaki konaklama işletmelerinin 40 tanesi Mavi Bayrak, 29 tanesi ISO 14001, 12 tanesi Beyaz Yıldız, 11 tanesi Yeşil Yıldız belgesine sahiptir.

Tablo 2. Konaklama İşletmelerinin Çevre Politikası ve Eylem Planına Sahip Olma Durumları

İfadeler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	72	93,5
Hayır	5	6,5
Toplam	77	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi, araştırma kapsamındaki konaklama işletmelerinin 72 tanesi çevre politikası ve eylem planına sahipken, 5 tanesi sahip değildir.

3.2. Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Dostu Uygulamalara Yönelik Algıları

Tablo 3. Katılımcıların Çevre Dostu Uygulamalara Yönelik Algıları

	İFADELER	Çok Yetersiz		Yetersiz		Kararsızım		Yeterli		Çok Yeterli		Ort.	s.s
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Mimari Peyzaj	Otelin mimarisi ile çevre uyumu	1	1,3	2	2,6	2	2,6	31	40,3	41	53,2	4,41	0,78
	Otelin bahçesi ile çevre uyumu	1	1,3	1	1,3	2	2,6	30	39,0	43	55,8	4,46	0,73
	Otel planının doğal ve tarihi çevreye zarar vermesi	--	--	1	1,3	2	2,6	22	28,6	52	67,5	4,62	0,60
Enerji verimliliği Eğitimi	Misafir odalarında anahtar kart kontrol sistemi kullanımı	--	--	1	1,3	2	2,6	17	22,1	57	74,0	4,68	0,59
	Misafir odalarında enerji kontrol sistemi kullanımı	1	1,3	25	32,5	20	26,0	13	16,9	18	23,4	3,28	1,19
	Sıcak su temininde güneş enerjisi kullanımı	6	7,8	9	11,7	16	20,8	22	28,6	24	31,2	3,63	1,25
	Tuvalet/Banyoda sensörlü aydınlatma kullanımı	8	10,4	11	14,3	11	14,3	25	32,5	22	28,6	3,54	1,32

Tablo 3. Katılımcıların Çevre Dostu Uygulamalara Yönelik Algıları (Devamı)

	İFADELER	Çok Yetersiz		Yetersiz		Kararsızım		Yeterli		Çok Yeterli		Ort.	s.s
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Enerji verimliliği Eğitimi	Otelin Düşük Enerji tüketen ürünler kullanması	--	--	2	2,6	11	14,3	29	37,7	35	45,5	4,25	0,80
	Aydınlatmada enerji tasarruflu ampul kullanımı	1	1,3	1	1,3	--	--	19	24,7	56	72,7	4,67	0,63
	Otelin enerji tüketimi konusunda verilerin toplanması ve izlenmesi	1	1,3	12	15,6	22	28,6	13	16,9	29	37,7	3,74	1,16
Çevre Bilinci Eğitimi	Personele yönelik genel çevre eğitimi verilmesi	--	--	6	7,8	27	35,1	26	33,8	18	23,4	2,72	0,91
	Personele yönelik çevre duyarlılığı eğitimi verilmesi	1	1,3	7	9,1	23	29,9	28	36,4	18	23,4	2,71	0,97
	Konuklara yönelik çevresel bilgi verilmesi	4	5,2	14	18,2	19	24,7	18	23,4	22	28,6	3,51	1,23
	İlgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla çevre toplantılarına katılım	--	--	2	2,6	10	13,0	32	41,6	33	42,9	4,24	0,78
	Personele yönelik, deterjan ve dezenfektanların kullanım şekli ve dozu ile ilgili eğitim verilmesi	--	--	9	11,7	12	15,6	21	27,3	35	45,5	4,06	1,04
Atık Azaltımı	Broşürlerde geri dönüştürülmüş kâğıt kullanımı	8	10,4	22	28,6	19	24,7	17	22,1	11	14,3	3,01	1,23
	Organik ve gıda atıkların gübreye çevrilmesi	11	14,3	21	27,3	18	23,4	18	23,4	9	11,7	2,90	1,24
	Geri dönüşüm özellikli malzemeler alınması	5	6,5	1	1,3	22	28,6	32	41,6	17	22,1	3,71	1,03
	Geri dönüşüm firmaları ile işbirliği yapılması	6	7,8	3	3,9	21	27,3	22	28,6	25	32,5	3,70	1,18
	Tek kullanımlık paketlerin(reçel, bal) kahvaltı için kullanımı	11	14,3	11	14,3	8	10,4	17	22,1	30	39,0	3,57	1,48
	Artan sağlıklı günlük yiyeceklerin hayır kurumlarına (bakım evi, hayvan barınakları vb.) verilmesi	6	7,8	15	19,5	10	13,0	23	29,9	23	29,9	3,54	1,31
	Otelde kullanılan kimyasal maddelerin (hacim ve ağırlık olarak) izlenilmesi ve verilerin toplanması	1	1,3	5	6,5	26	33,8	21	27,3	24	31,2	3,80	1,00
	Konuklara atıkların ayrıştırılması hakkında bilgi verilmesi	3	3,9	7	9,1	10	13,0	22	28,6	35	45,5	4,02	1,14

Tablo 3. Katılımcıların Çevre Dostu Uygulamalara Yönelik Algıları (Devamı)

	İFADELER	Çok Yetersiz		Yetersiz		Kararsızım		Yeterli		Çok Yeterli		Ort.	s.s
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Atık Azaltımı	Tek kullanımlık içecek kutularının (teneke vb.) yerine cam şişe, premix vb. ürünlerin kullanılması	1	1,3	4	5,2	5	6,5	23	29,9	44	57,1	4,36	0,91
Su verimliliği	Bahçe sulamada arıtılmış su kullanımı	13	16,9	13	16,9	18	23,4	21	27,3	12	15,5	3,07	1,32
	Atık suların arıtılması	4	5,2	17	22,1	20	26,0	21	27,3	15	19,5	3,33	1,17
	Sensörlü su armatürleri kullanımı	--	--	10	13,0	23	29,9	21	27,3	23	29,9	3,74	1,03
	Günlük oda başına tüketilen su miktarı ölçümü	3	3,9	17	22,1	19	24,7	19	24,7	19	24,7	3,44	1,19
	Havuz temizliğinde çevreye zarar vermeyen kimyasal madde kullanımı	--	--	1	1,3	11	14,3	37	48,1	28	36,4	4,19	0,72
	Suyun tasarruflu kullanılması konusunda müşterileri bilgilendirme	6	7,8	12	15,6	23	29,9	23	29,9	13	16,9	3,32	1,16
	Temizlikte kullanılan ürünlerin çevreye zarar vermeyecek şekilde seçilmesi	--	--	--	--	16	20,8	26	33,8	35	45,5	4,24	0,78
	Bahçe sulanmasında gereksiz su tüketimini önleyen (damlama, fıskiye vb.) sistemlerin kullanılması	--	--	2	2,6	3	3,9	13	16,9	59	76,9	4,67	0,67
	Kapalı ve açık alanlarda su kaçaklarının izlenmesi ve giderilmesi	--	--	2	2,6	5	6,5	15	19,5	55	71,4	4,59	0,73
Çevre Duyarlılığı İletişimi	Çevre korumayla ilgili broşürler basılması	5	6,5	18	23,4	30	39,9	17	22,1	7	9,1	3,03	1,04
	Otelin çevresel faaliyetlerinde konukların görüşünün alınması	4	5,2	5	6,5	20	26,0	27	35,1	21	27,3	3,72	1,09
	Misafirlerin toplu ulaşım araçlarını kullanmalarının teşvik edilmesi	7	9,1	18	23,4	15	19,5	22	28,6	15	19,5	3,25	1,27
	Otelin çevre faaliyetleri ile ilgili konukların görüşlerinin alınması	1	1,4	7	9,1	16	20,8	36	46,8	17	22,1	3,79	0,93
	Otele hizmet veren veya mal tedarik eden firmaların çevre yönetim sertifikasına sahip olması	--	--	11	14,3	11	14,3	26	33,8	29	37,7	3,97	1,05
	Konukların kullanımı için bisiklet imkânı sağlanması	26	33,8	15	19,5	6	7,8	7	9,1	23	29,9	2,81	1,68

Tablo 3. Katılımcıların Çevre Dostu Uygulamalara Yönelik Algıları (Devamı)

	İFADELER	Çok Yetersiz		Yetersiz		Kararsızım		Yeterli		Çok Yeterli		Ort.	s.s
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Kat Hizmetlerindeki uygulamalar	Buket Malzemelerin Geri Dönüşüm Programlarında kullanımı	4	5,2	19	24,7	18	23,4	27	35,1	9	11,7	3,23	1,11
	Odalarda kullanılan misafir terliklerinin tek kullanımlık olması	1	1,3	1	1,3	13	16,9	13	16,9	49	63,6	3,68	0,94
	Odalarda tek kullanımlık (şampuan, sabun, bardak, tabak vb.) malzemelerin kullanımı	1	1,3	4	5,2	33	41,6	21	27,3	19	24,7	3,68	0,94
	Odalarda yer alan cihaz ve makinelerin (minibar, klima vb.) yüksek verimli ve az enerji tüketen teknolojide olması	1	1,3	2	2,6	5	6,5	20	26,0	49	63,6	4,48	0,83
	Misafir bulunmayan odalarda perde ve güneşliklerin kapalı tutulması	7	9,1	19	24,7	10	13,0	23	29,9	18	23,4	3,33	1,32
	Konukların isteği olmadıkça aynı misafir için yastık kılıfı, çarşaf, nevresim vb. değiştirilmemesi	7	9,1	9	11,7	3	3,9	25	32,5	33	42,9	3,88	1,32
Cronbach's Alpha= 0,873 , Ölçeğin Ortalaması=3.81, Standart Sapması: 0,417													

Tablo 3'e göre, ankete katılan işletme yöneticilerinin "Misafir odalarında anahtar kart kontrol sistemi kullanımı"(ort=4,68),"Aydınlatmada enerji tasarruflu ampul kullanımı"(ort=4,67), "Bahçe sulanmasında gereksiz su tüketimini önleyen (damlama, fiske vb.) sistemlerin kullanılması"(ort=4,67) ifadelerine katılımlarının en yüksek olduğu görülmektedir. "Personele yönelik çevre duyarlılığı eğitimi verilmesi"(ort=2,71), "Personele yönelik genel çevre eğitimi verilmesi"(ort= 2,72) ve "Konukların kullanımı için bisiklet imkanı sağlanması" (ort= 2,81) ifadeleri ise, katılımın en düşük olduğu ifadelerdir.

Ankete katılan işletme yöneticilerinin, "Mimari ve Peyzaj" boyutu sorularına verdikleri cevapların genel olarak ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür. Yöneticilerin "Enerji Verimliliği" boyutuna verdikleri cevaplar ise, "Misafir odalarında anahtar kart kontrol sistemi kullanımı" (ort= 4,68) ve "Aydınlatmada enerji tasarruflu ampul kullanımı" (ort= 4,68) sorularına katılımın yüksek olduğu görülmektedir fakat aynı boyutun, "misafir odalarında enerji kontrol sistemi kullanımı" (ort= 3,28) ve

“Otelin enerji tüketimi konusunda verilerin toplanması ve izlenmesi” (ort= 3,74) sorularına katılımlarının daha düşük değerlerde olduğu görülmüştür.

İşletme yöneticileri ‘Çevre Bilinci Eğitimi’ boyutu sorularından, “İlgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla çevre toplantılarına katılım” (ort= 4,24) ve “Personele yönelik deterjan ve dezenfektanların kullanım şekli ve dozu ile ilgili eğitim verilmesi (ort= 4,06) sorularına yüksek katılım sağlarken, “Personele yönelik çevre duyarlılığı eğitimi verilmesi” (ort= 2,71) ve “Personele yönelik genel çevre eğitimi verilmesi” (ort= 2,72) sorularına düşük katılım sağlamışlardır.

Yöneticiler Çevre Dostu Uygulama Unsurlarından bir tanesi olan ‘Atık Azaltımı’ boyutu sorularından “Tek kullanımlık içecek kutularının (teneke vb.) yerine cam şişe, premix vb. ürünlerin kullanılması” (ort= 4,36) ve “Konuklara atıkların ayrıştırılması hakkında bilgi verilmesi” (ort= 4,02) sorularına yüksek katılım sağlarken, bu boyutun ‘organik ve gıda atıklarını gübreye çevrilmesi’ (ort= 2,90) sorusuna düşük katılım göstermişlerdir. Araştırmanın Su Verimliliği’ boyutu sorularından, “Bahçe sulanmasında gereksiz su tüketimini önleyen (damlama, fıskiye vb.) sistemlerin kullanılması” (ort= 4,67) ve “Kapalı ve açık alanlarda su kaçaklarının izlenmesi ve giderilmesi” (ort=4,59) sorularına yüksek katılım sağlarken, “Bahçe sulamada artırılmış su kullanımı” (ort= 3,07) sorusuna daha düşük katılım göstermişlerdir.

Çevre Yönetim Uygulama Unsurları içerisinde bulunan Çevre Duyarlılığı İletişimi boyutu sorularından “Otele hizmet veren veya mal tedarik eden firmaların çevre yönetim sertifikasına sahip olması” (ort=3,97) ve “Otelin çevre faaliyetleri ile ilgili konukların görüşlerinin alınması” (ort= 3,79) sorularına yüksek katılım sağlanırken, “Konukların kullanımı için bisiklet imkânı sağlanması” (ort= 2,81) ve “Çevre korumayla ilgili broşürler basılması” (ort= 3,03) sorularına daha düşük katılım sağlanmıştır.

Yöneticilere Kat Hizmetleri Uygulamalarına yönelik sorular yöneltilmiş ve genel ortalama 3,5 ile 4,0 arasında dağılmıştır. Fakat ‘Kat Hizmetleri Uygulamaları’ sorularından “Odalarda yer alan cihaz ve makinelerin (minibar, klima vb.) yüksek verimli ve az enerji tüketen teknolojide olması” (ort=4,48) sorusuna katılım daha yüksek gerçekleşmiştir.

3.3. Farklılık Testleri

Tablo 4. İşletmelerin Türü İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi Sonucu

Faaliyet Süresi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Bağımsız	46	30,29	1393,5	312,5	0,0
Zincir	31	51,92	1609,5		

(p<0,05)

Tablo 4 incelendiğinde, işletmelerin türü ile çevre dostu uygulamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. (U=312,500, p<0,05). Zincir konaklama

işletmelerinin, bağımsız konaklama işletmelerine göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Tablo 5. İşletmelerin Faaliyet Süresi İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi

Faaliyet Süresi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sezonluk	59	38,80	2289,00	519,000	0,885
Tüm Yıl	18	39,67	714,00		

(p<0,05)

Tablo 5 incelendiğinde, işletmelerin faaliyet süresi ile çevre dostu uygulamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. (U=484,000 p<0,05).

Tablo 6. İşletmelerin Sınıfı ile Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Kruskal Wallis Testi

İşletmenin Sınıfı	N	Sıra Ortalama	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
4 yıldızlı otel	24	24,29	2	15,215	0,000	4 yıldızlı otel < 5 yıldızlı otel 4 yıldızlı otel < 4 ve 5 yıldızlı tatil köyü
5 yıldızlı otel	33	46,52				
4 ve 5 yıldızlı tatil köyü	20	44,25				
Toplam	77					

(p<0,05)

Tablo 6 incelendiğinde, işletmelerin sınıfı ile çevre dostu uygulamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. (X² (2) =17,258; p=0,001; p< 0,05). 5 yıldızlı otellerin 4 yıldızlı otellere göre, 5 yıldızlı tatil köylerinin 4 yıldızlı otellere göre ve 5 yıldızlı tatil köylerinin 4 yıldızlı tatil köyelerine göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Tablo 7. İşletmelerin Mülkiyet Yapısı İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Kruskal Wallis Testi

Mülkiyet Yapısı	N	Sıra Ortalama	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Yerli	62	33,59	2	18,782	0,000	Yerli ile Yerli-Yabancı
Yabancı	1	69,50				
Yerli-Yabancı Ortaklığı	14	60,79				
Toplam	77					

(p<0,05)

Tablo 7 incelendiğinde, işletmelerin mülkiyet yapısı ile çevre dostu uygulamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. (X² (2) =18,782; p=0,000; p< 0,05). Yerli-yabancı ortaklı konaklama işletmelerinin yerli işletmelere göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Değişen ve gelişen dünya standartlarına paralel olarak, turizm sektöründe de büyük değişimlere ve gelişmelere tanık olunmaktadır. Konaklama işletmelerinin turizm sektörünün en önemli bileşenlerinden biri olduğu düşünüldüğünde, bu gelişim ve değişimlerin konaklama işletmelerinde varlığını göstermesi kaçınılmazdır. Dünya genelinde çevreye hassas bireylerin sayısındaki artış ve bu artışı birer fırsat olarak gören işletme yöneticileri, işletmelerinde çevre dostu yönetim şekillerini geliştirmekte ve uygulama çabası içine girmektedir. Günümüzde işletme yöneticileri veya sermaye sahipleri, işletmelerinde çevre dostu uygulamaları uygularken sadece tek bir amaç için değil aksine birçok amaç için bu tür uygulamaları benimsemektedirler. İlk olarak müşteri beklentilerini karşılamak ve daha sonrada sürdürülebilirliği sağlamak, rekabet avantajı elde etmek, tanıtım ve reklam çalışmalarında bir adım önde olmak amaçlarıyla, konaklama işletmeleri yöneticileri/sermaye sahipleri de çevre dostu uygulamalara hak ettikleri özeni göstermeye başlamıştır.

Konaklama işletmelerinin çevreye duyarlı yönetim stratejilerini uygulamaları ve işletme yöneticilerinin çevre dostu uygulamaların unsurları hakkındaki düşüncelerini ortaya çıkarma amaçlı bu araştırma sonucunda konaklama işletmelerinin çevreye duyarlı oldukları tespit edilmiştir. Bu tespit Türker'in (2002), Antalya, Belek ve Side'de gerçekleştirmiş olduğu 'Konaklama İşletmelerinde Çevre Duyarlılığı: 'Konaklama İşletmelerinin Çevre Duyarlılığı Bakış Açısına Yönelik Bir Uygulama' isimli çalışmasının sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Bu paralellik ve araştırma sonuçları neticesinde konaklama işletmelerinin çevreye duyarlılıklarının işletmenin sınıfı, türü, faaliyet süresi, bina yaşı, mülkiyet yapısı ve faaliyet alanları gibi değişkenler ile farklılıklar gösterdikleri kanaatine varılmıştır.

Konaklama işletmelerinin bağımsız veya zincir işletme olmalarına ilişkin değişken ile çevre dostu olması arasında, zincir işletmelerin, bağımsız işletmelere göre daha aktif oldukları ve bu uygulamaları daha sık uyguladıkları sonucuna varılmıştır. Bu sonuç ışığında, Bodrum'da bulunan bağımsız konaklama işletmeleri için, çevre koruma adına yapılacak, kongre veya eğitimler düzenlenebilir. Bu sayede bu işletmelerinde çevre dostu işletmeler olabilmesi için projeler üretilebilir.

Konaklama işletmelerinin sınıflarının değişik olması, çevre dostu uygulamalarında farklılıklar göstermektedir. Öyle ki, çevre dostu uygulamaları beş yıldızlı oteller, dört yıldızlı otellere göre daha fazla uyguladıkları sonucu elde edilmişti. Aynı zamanda beş yıldızlı tatil köyleri de, dört yıldızlı tatil köylerine nazaran daha fazla çevre dostu uygulamaları uyguladığı sonucu da elde edilmiştir. Bodrum'da bulunan dört yıldızlı oteller, çevre dostu konusunda daha fazla bilgilendirilebilir veya zorunlu uygulamalar kamu otoritesi ile sağlanabilir.

İşletmelerin mülkiyet yapıları ile çevre dostu uygulamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Yerli-yabancı ortaklı konaklama işletmelerinin yerli işletmelere göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu işletmeler yabancı sermaye yapılı işletmeler ile birlikte çevre koruma projeleri gerçekleştirip, bu projeleri uygulayabilir.

Dünya genelinde önemli bir ekonomik sektör olma özelliğini taşıyan turizm sektörü, Türkiye ve Bodrum içinde vazgeçilemeyecek kadar önemli bir sektör olma özelliğindedir. Turizm sektörünün sürdürülebilirliğinin sağlanması, bilinçlenen müşterilerin çevreyi koruma yönündeki eğilimleri ve onların isteklerine cevap verilebilmesi ancak çevreyi koruma ve kısa vadede karlılık oranları arttırmak için doğal çevrenin tahrip edilmemesi ile gerçekleştirilebilir. Turizmden uzun vadelerde verim alınabilmesi, müşteri isteklerinin karşılanması ve tüm canlıların geleceğinin güvence altında olması için sadece turizm sektörü ve çalışanları değil toplumun her kesimine görev düşmektedir. Turizm sektörünün ana temalarından birini oluşturan konaklama işletmeleri de, giderek büyüyen turizm sektöründen daha fazla pay sahibi olmak ve müşteri isteklerine çevre dostu uygulamalar eşliğinde cevap verme adına çevre dostu uygulamaları işletmelerinde programlamalı ve birer yönetim stratejisi olarak geliştirmelidirler.

Konaklama işletmelerinin zincir veya bağımsız olma durumlarının, çevre dostu uygulamalara ve çevre bilinci eğitimine etkisi tespit edilmiş ve zincir işletmelerin lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Bu durum göz önüne alındığında, Bodrum'daki bağımsız işletmelerde çevre dostu uygulamaların iyileştirilmesi adına, bu işletmeleri bir çatı altında toplayarak, belirli standartlar geliştirilebilir. Böylece bağımsız işletmelerinde, zincir işletmeler gibi çevre dostu olma konusunda yüksek standartlara ulaşması sağlanabilir. Konaklama işletmelerinin sınıfı yükseldikçe, çevre duyarlı olma oranları da yükselmekteydi. Ancak unutulmamalıdır ki çevre korumasında sadece yüksek sınıflı işletmelere görev düşmemektedir aksine toplumun tüm birimlerine bu sorumluluk yüklenmektedir. Bu nedenle çevre uygulamaları konusunda işletme sınıfı gözetmeksizin standartlar geliştirilebilir ve geliştirilen bu standartların uygulanma aşamasının işletmelerin kendi tercihlerine bırakılmaması standartları geliştiren otoriteler tarafından sağlanabilir.

Konaklama işletmelerinin çevre dostu uygulamalar hakkındaki mevcut durumlarının ortaya konulmasını amaçlayan bu araştırmanın devamında, konaklama işletmeleri müşterilerinin, bu işletmeler hakkındaki düşünceleri veya müşterilerin çevre dostu otellere bakış açılarını ölçmeyi amaçlayan bir araştırma yapılabilir. Ayrıca işletmeler de müşteri talep ve beklentilerini araştırıp, çevre dostu uygulamalar hakkında kendi planlarını uygulayabilirler. Sonuç olarak bu uygulamalar turizmin bugününü ve yarınlarını derinden ilgilendirmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, H. (2003). Meslek Etiğinin Kamuoyunu Aydınlatmadaki Önemi Meslek Mensuplarının Yaklaşımları Ve Çorum İlinde Uygulanan Bir Anket Çalışması. *1. Türkiye Uluslararası İş Ve Meslek Ahlakı Kongre Bildirisi*, 8-19 Eylül 2003 Hacettepe Üniversitesi Bildiri Kitabı, 308-321.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları*. (7. Baskı). Adapazarı: Sakarya Yayıncılık.
- Avcı, N. (2007). Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*. 7:2 :486-501

- Banerjee B. (2002). Corporate Environmentalism: the Construct and its Measurement. *Journal of Business Research*, 55: 177-179.
- Batal, S. (2010). Avrupa Birliği Çevre Politikalarının Temel Özellikleri, *Mevzuat Dergisi*, 148.
- Bohdanowicz, P. (2005). European Hoteliers' Environmental Attitudes. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 46 (2): 188-204.
- Carson P. ve Moulden J. (1991). *Green is Gold: Business Talking to Business About the Environmental Revolution*, Harper Business. Toronto.
- Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D. and Wanhill, S., (2008). *Tourism Principles and Practice*. Fourth Edition, Prentice Hall, Harlow, England, 704.
- Çakır G. ve Çakır A. (2010). Konaklama Tesislerinde Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Su Kaynaklarının Korunmasına Yönelik Uygulamalar. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*: 3 (1): 31-36.
- Deng, S. ve Burnett, J. (2002). Water Use in Hotels in Hong Kong. *Hospitality Management*. 21: 57-66.
- Doruk, S. (2012). Türkiye'deki Çevre Yönetimi ve Mevzuatlarının Trabzon İlindeki İşleyişinin Araştırılması. (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durak, A.(2008). Turizmin Çevreye Etkileri Nevşehir İli Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Duyarlılığı İle İlgili Bir Araştırma. (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duru, B. (2009). *Avrupa Birliği Çevre Politikası, Avrupa Birliği Politikaları*, (Der.) Çağrı E. ve Deniz S. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Durmaz, B. (2004). *Avrupa Birliğinde Çevre Politikası Alanında Muhtemel Müzakere Sürecine Yönelik Gerekli Hazırlıkların Örneklerle Çalışılması*. Ankara: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Sektörel ve Bölgesel Politikalar Dairesi Başkanlığı.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*. 15, 51-59.
- Emeksiz, M. (2007). Küçük Otel İşletmeleri ve Çevre Yönetimi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 10, Sayı 18: 141-156
- Erdoğan, N. ve Barış, E. (2007). Environmental Protection Programs and Conservation Practices of Hotels in Ankara, *Tourism Management*. 28: 604-614
- Erdoğan, N. ve Tosun, C. (2009). Environmental performance of tourism accommodations in the protected areas: Case of Goreme Historical National Park. *International Journal of Hospitality Management* 2:,406-414.
- Garrod, B.A.F., (2001). Heritage tourism: A Qestion of Definition, *Annals of Tourism Research*, 27(3): 1049-1052
- Güneş, G. (2011). Konaklama Sektöründe Çevre Dostu Yönetimin Önemi. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 13 (20) : 45-51
- Ademe, Arcs, Cres, Icaenler, Softech. (2012) Green Flag for Green Hotels. (<http://ec.europa.eu>)
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2006). *Turizm ve Çevre*, Ankara: Detay Yayıncılık

- Kaymaz, M. (2012). Turizm Sektöründe Çevre Yönetimi: Marmaris'teki Konaklama İşletmeleri Örneği. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kelgökmen, D. (2006). Avrupa Birliğinde Çevre Koruma Politikaları ve Türkiye'deki Yerli ve Yabancı Firmaların Pazarlama Politikalarına Etkileri. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi.
- Kınacı, B., Pehlivan, N. A. ve Seyhan, G. (2011). *Turizm ve Çevre (Çevre Koruma)*, Ankara: Pegem Akademi.
- Kızıldemir, Ö. (2012). *Termal Otel İşletmelerinde Katı Atık Yönetimi: Ön Büro Departmanında ki Uygulamalara Yönelik Bir Araştırma*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyon: Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. 5 Aralık 2015 Tarihinde, <http://www.kulturturizm.gov.tr>
- Lütz, H. (2008). Enerji Etkinliği. 1 Kasım 2014 Tarihinde, <http://www.centraline.com/fileadmin/extern/energy/inc/pdf/tr/cl-energyhotel-1008-tu.pdf>
- Özgen, I. (2005). *Büyük Ölçekli Otel İşletmelerinde Atık Yönetimi ve İber Otel Sarıgerme Park Örneği*. (Basılmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turizm Gazetesi. 10 Mart 2015 Tarihinde, <http://kariyer.turizm gazetes i.com/articles/article.aspx?id=47610>
- Perera, O. Hirsch, S. ve Fries, P. (2003). Switched on: Renewable Energy Opportunities in the Tourism Industry. 20 Mart 2015 tarihinde, <http://www.uneptie.org/pc/tourism/documents/energy>.
- Seyhan, G. (2010). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Konaklama İşletmelerinde Çevreye Duyarlı Uygulamalar ve Yeşil Pazarlama: Örnek Olay Çalışması: Calista Luxury Resort Hotel – Antalya. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. (3. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.